

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Ḥaye adam

Danzig, Abraham ben Jehiel Michal

מהרבא, גיצנאד

Frankurt a.M., 620 = 1860

דעומה לוח תוכלה.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10937

הלכות יו"ט כלל קד קה קו

(ג) אעפ"י שהאכילה והשתיה מצוה מ"מ לא ימשוך בו כל היום אלא מתפללין וקורין ואוכלין והולכין לבית המדרש וקורין ושונין ומתפללין מנחה וחזרין לאכול ולשתות.
 (ד) כששמח ברגל לא ימשוך בשחוק וקלות ראש שאין זה שמחה של מצוה אלא שמחה של הוללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות אלא על שמחה של מצוה ויש בה עבודה יוצרנו שנאמר החת אשר לא עבדת את ה' א' בשמחה ובטוב לכב הא למדת שהעבודה בשמחה וא"א לעבוד את השם משחוק וקלות ראש.

(ה) כל איש ואיש חייב להשגיח על בני ביתו וכן ב"ד מהויבין להעמיד שוטרים ברגלים שיהיו מסכבין ומחפשיין בגנות ופרדסים ועל הנהרות שלא יחקצו שם אנשים ונשים וכן בכיתם שלא יתערבו אנשים ונשים שמא יבואו לידי עבירה (ואפשר שלכן סמך הסמך נפר' קדושים אל מחלל נתך וסמך לו את שנתתי תשמרו) אלא יעבדו את ה' בשמחה.

כלל קה. דין תחומין:

(א) כבר בארנו בהלכות תחומין שכשם שאין אדם רשאי להלוך בשבת יו"ט אלא אלפים אמה כך כליו ובהמתו אין יכול שום אדם להוליכם חוץ לאלפים אמה של בעליהם ואם ערבו בעליהם לרוח א' אין שום אדם יכול להוליכם לרוח אחרת אפי' פסיעה א' במקום שאין הבעלים יכולים לילך (סי' תקכ"ח).

(ב) ולכן מי שהיה לו פירות מופקדים בעיר אחרת רחוקה ממנו וערבו בני אותה העיר לבא אצלו לא יביאו לו מפירותיו שפירותיו כמוהו ודוקא כשייחד להם קרן זוית אבל אם לא ייחד להם הרי הם כרגלי זה שהם מופקדים אצלו. ודוקא כשלא קיבל הנפקד שמירתן אלא שייחד לו קרן זוית והם ברשות המפקיד אבל אם הם ברשות הנפקד בשמירתן שהוא מחויב לשמור הם כרגלי הנפקד ואם ערבו מותרין הם להביא לו אבל אם עירב בעל הפירות לא מהני שהרי הם ברשות הנפקד (ע"ז א').

(ג) שאר דיני תחומין ביו"ט עיין לעיל בדין תחומין בשבת דשבת יו"ט שוין כזה.

(ד) דין מת כיום טוב מכואר בחיבורי הכמת אדם כלל ק"ע.

הלכות חול המועד.

כלל קו. דין מלאכות חוה"מ בכללן:

(א) חול המועד אסור במקצת מלאכות ומותר במקצתן (ע' רי"ז כתיב ד' ח"ס כללים נוס') לפי צורך הענין שהיה נראה לחכמים להתיר ויש מגדולי הפוסקים דס"ל דמלאכה בחה"מ אסור מדאורייתא כל שאינה צורך המועד או דבר האבד ויש מגדולי הפוסקים דס"ל דאינה אלא מדרכנן ומ"מ החמירו חכמים בעונש זה יותר משאר איסורי דרבנן ואמרו המחלל את המועד היינו חה"מ כאלו עובד ע"ז ואמרו עוד המכוח את המועדות אעפ"י שיש בידו תורה ומע"ט אין לו חלק לעה"ב והמכוח ר"ל שאינו מכבדו במאכל ומשחה וכסות נקיה ולכן כל אדם חייב לכבדו לפי כחו וללבוש בגדי שבת (סי' תק"ל).

(ב) כל מלאכות שהם לצורך אכילה במועד אעפ"י שאסורה ביו"ט כגון הקצירה והטחינה והצידה מותר בחה"מ ולא עוד אלא שמוותר לכתחלה להמתין ולבין לעשותם במועד (מ"א סי' תל"ג סק"ח).

הלכות החו"מ כלל קו

(ג) דבר שאינו צורך א"נ והוא לצורך המועד ואינו דבר האבד כגון שצריך בגד למועד מותר מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן שנבאר במלאכת חופר ובונה (תקמ"ח).

(ד) ואם היה דבר האבד כגון שנפל כותל ביתו הסמוך לר"ה ואם לא יבנהו יגנבו כליו מותר אפי' מלאכת אומן וכן כיוצא בזה ומ"מ כל מה שיכול להקל בטרחה יעשה (סי' תקל"ז ותק"מ) ולא נקרא דבר האבד אלא כשעיקר הדבר נפסד אבל בשביל מעט תוספת קלוקל לא מקרי דבר האבד ולכן אסור לחקן מלבושיו ומנעליו אעפ"י שיחקרעו מעט יותר אבל אם יחקרעו ויתקלקלו הרבה מותר דהוי הפסד גדול (סי' תקמ"א ט"ז) ומ"מ ישנה קצת (ח"ר).

(ה) ספק דבר האבד מותר ולי נראה שיעשה על ידי נכרי (סי' תקל"ז) (א).

(ו) מלאכה גמורה אפי' לא יהיה בנמצא אחר המועד כגון ללקוט פירות לצורך אחר המועד אסור ואע"ג שיהיה לו ריוח מזה דאעבורי רווחא לא מקרי פסידא אבל לקנות ולמכור כיון שאין זה מלאכה גמורה אם אינו בנמצא לאחר המועד מותר לקנות ולמכור (תקל"ג מ"א ס"ק ו' וסי' תקל"ט) וכיון דמותר לקנות אעפ"י שצריך לעשות כלים לזה כגון שקונה יין וצריך לחביות והוי מלאכה גמורה מ"מ מותר (סי' תקל"ט סעיף ט').

(ז) כל המלאכות שהם לצורך המועד כשעושין אותן אומניהם כגון הציידים והטוחנין העושין לרבים למכור בשוק צריכין לעשות בצנעה שלא יהיה נראה שעושה לצורך חול כגון שעושים הרבה (סי' תקל"ג).

(ח) צרכי רבים מותר לעשותם בחה"מ ויש בזה ב' התירים (ח) במעשה הדיוט אפי' א"צ עתה במועד (ג) מעשה אומן דוקא אם צריך לה במועד. ובב' התירים אלו מותר אפי' כיון מלאכתו ובפרהסיא ובטורח דכל צרכי רבים אינם נגמרין אלא בשעה שהם בטילים ומתחברים כלם ואם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר ולכן אם יש להם מנהיג שהרשות בידו לעשות לבדו אסור לעשותו במועד. ולכן מותר לחקן הדרכים להסיר המכשולות ולציין הקברות מפני כהנים ולחקן המקואות. ובורות ומעיינות של רבים שנפל בהם עפר ואבנים מותר לתקנם אפי' אין רבים צריכים להם עתה כיון שאינו מעשה אומן אבל להפוך בורות מחדש שהוא מעשה אומן דוקא אם רבים צריכים להם עתה מותר ואם אין צריכים להם עתה לא יעשו. ודוקא צרכי רבים כאלו שהם צריכים לגוף האדם. ומרחץ של רבים לרשב"א מותר אפי' מעשה אומן דחשוב ליה צורך המועד ולרא"ש דוקא מעשה הדיוט דלא חשוב ליה צורך המועד. ושאר צרכי מצוה אפי' בנין בהב"נ אם אין לחוש שיחבטל לגמרי אפי' צריך להם עתה אסור לעשות מעשה אומן (ב). ובורות ומערות של יחיד אסור להפוך מחדש ואפי' צריך להם עתה שאין לו מה לשתות אלא ממקום רחוק הרבה (כ"ה נמ"מ וכל"ל נמ"ח) אסור ואם עשויים כבר ונתקלקלו אם צריך להם עתה מותר לתקנו ואם א"צ עתה אסור לתקנם ואפי' להמשיך לה מים דרך חריץ אסור אבל מותר לקבל מי גשמים ולהוליך לבור שאין בו טורח גדול. וכל צורך מצוה המותרת במועד מותר ליטול עליו שכר (תקמ"ד).

(ט) אפי' המלאכות המותרות אינם מותרות אלא לעשותם לעצמו או לאחרים כחנם אבל בשכר אסור. ודוקא בשכר קצוב אבל כשנותן לו לאכול בשכרו מותר ודבר האבד מותר לעשות אפי' בשכר דכשם שהתירו לבעה"ב ליתן מלאכה לפועל שאין לו מה לאכול כדבסמוך ה"נ התירו לפועל שיעשה בשביל בעה"ב (הגר"ח) ויש מחזירין לצורך המועד אפי' בשכר אם אינו מעשה אומן (תקמ"א ח"ר נזס כל"ט) (ג).

הלכות חוה"מ קו קז קח

(י) כל מלאכה האסורה במועד מותר לעשותה ע"י פועל שאין לו מה לאכול כדי שישתכר וירויח (עס) ומ"מ יעשה בצנעה מפני הרואים שלא ידעו שאין לו מה לאכול (סי' תקל"ד מ"א סס"ק ז') (ד).

(יא) נ"ל דכל המלאכות המותרות אסור לעשות בשביל נכרי אפי' בחנם ולפ"ז אסור לבשל לצורך נכרי לשלוח לו דורן כמבואר בהלכות יום טוב כלל צ"ח (ה).

(יב) נ"ל דאסור לשכור פועלים נכרים לעשות לו במועד אעפ"י שאם לא ישכור עכשיו יצטרך לשלם ביוקר גדול לאחר המועד אעפ"כ אסור (ו).

(יג) המכין מלאכתו והניחה למועד אפי' בדבר האבד בית דין מאבדין אותה ממנו ומפקירים אותה לכל ואם עשה מלאכת אחרים שא"א לקנסו כגון חייט או סופר משמתין ליה ומלקין אותו ואם מת לא קנסין לבנו אחריו ואם הוא דבר האבד מותר הבן לעשות אותה מלאכה אבל דבר שאינו אבד פשיטא דאסור לעשותו (סי' תקל"ח וי"ג נט"ז נט"ח).

כלל קז. פרטי ל"ט מלאכות מה שהותר מהם בחה"מ. תחורש:

(א) לא מצינו שום דבר שהתירו בחרישה כי חרישה לעולם אינו לצורך המועד ואפי' ללקט עצים ואבנים מן השדה ליפותו לחרישה אסור אא"כ שעושה מעשה שניכר שאינו מכין לצורך ליפות הקרקע כגון שלוקט הגדולים ומניח הקטנים וכל כיוצא בזה (סי' תקל"ז סעיף ט"ו).

(ב) המזבל שדה תולדה דחורש ולכן אסור לזבל שדהו ואפי' להכניס הצאן לדיר שדהו אסור ואם הכניס הנכרי מעצמו א"צ למחות בידו ואפי' בשבת ובלבד שלא יתן לו שכר ואפי' שכר מזונות אסור ובי"ט מותר ליתן לו שכר מזונות ובה"מ מותר ליתן לו שכר ובלבד שלא ישכרנו ולא יסייע לו ולא ימסור לו שומר (א) ונ"ל דכ"ז דוקא במכניס צאן לדיר אבל כשהנכרי מזבל ממש דזה מלאכה דאורייתא אסור להניחו ואפי' קצץ מעי"ט אסור וה"ה בה"מ דכל מלאכת מחובר אסור ע"י נכרי אפי' בחה"מ (עס סעיף י"ד).

כלל קח. הזורע הקוצר המעמר הדש הזורה הבורר הטוחן המרקר

הלש והאופה:

(א) זריעה אסורה במועד בכל ענין ואם היה כבר זרוע וצריך להשקותו במים אף על גב דגם זה תולדה דזורע מ"מ יש בו ענינים שהתירו בהם כגון אם יפסדו הזרעים וכן ירקות שרוצה לאכלן במועד יכול לדלות מים להשקותן כדי שיגדלו ויהיו ראויים למועד אע"ג שהוא טורח גדול לצורך המועד התירו לפיכך אם אינו רוצה לאכלן במועד רק כדי להשביחן אסור ואפי' המשכה בלא הדלאה אסור (מ"א וט"ז) (וכיון שאין דינים אלו מטיס בינינו לא כתבתי ומתארים נש"ע סי' תקל"ז).

(ב) קצירה אסורה במועד ואפי' כשקוצר ענפי האילן לתקן האילן אסור ואם צריך לענפים להאכיל לבהמה צריך לעשות היכר כגון שיקוץ כולם מצד אחד (תקל"ז) אבל כשצריך למועד מותר לפיכך מותר לקוץ עצים ממחובר ולעקור כשות שראוי להטיל בשכר ולעקור שומשמיין לאכול הגרעינים וכן כל מיני ירקות ופירות שרוצה לאכול במועד מותר לתלוש וכ"ז דוקא מה שצריך למועד ומ"מ אין צריך לצמצם אלא עושה בהרווחה ואם יותר יותיר ובלבד שלא יערים לומר לאחר שתלש אלו יאמר באלו אני רוצה כיון דאין אחד משוכח מחבירו ומ"מ אם הערים מותר (סי' תקל"ג מ"א ס"ק ז') ואם ליקט פירות

הלכות חוה"מ כלל קח קט

והוחזיר וירא שיתעפשו מותר לכבשם אבל אסור ללקט תחלה כדי לכבוש ואפילו לא ימצא לאחר המועד דמלאכה גמורה לא התירו משום זה דאין זה דבר האבד ואסור לקצוץ אין א"כ צריך לבשל ולחמם הבית וכיוצא בו אבל לצורך נסורת שלו אסור (סז) (ח"ר וכן הוא בגמרא) ולענין ביקוע עצים נוהגין להכין הכל מעי"ט אם לא במקום הפסד מרובה אבל ביד מותר (סז).

(ג) ומ"מ אם יש לו גן אצל גן של נכרי וגדר אחד להם והנכרי לוקט פירות שלו בחוה"מ ואם לא ילקט הישראל גם פירות שלו יפסיד יכול גם הישראל ללקט את שלו דהוי דבר האבד ואם ירא שיתעפשו מותר לכבשם כיון דהוא דבר האבד ולא עוד אלא שאם אין לו כלים במה לכבוש מותר לעשות חביות וכל צרכיו בלא שינוי אם א"א בענין אחר ובלבד שלא יכין מלאכתו במועד (סי' תקל"ז).

(ד) אסור לקצור שדהו בחוה"מ אם אינו נפסד אם יעמוד לאחר המועד ואם אין לו מה יאכל אפי' מוצא בשוק לקנות אין מצריכין אותו ליקח מן השוק אלא קוצר ומעמר וזורה ובורר כדרכו ובלבד שלא ידוש כדרכו אלא בשינוי (א) והנ"מ שאין צריך אלא לו לבדו אבל אם הוא צריך לדוש לצורך רבים דש כדרכו (סז) ומותר לחלוב הבהמות אפי' שלא לצורך המועד אע"ג דהוי מלאכה גמורה כמו דש דהוי דבר האבד שמכחיש הבהמה (תקל"ג).

(ה) וכן מותר לטחון ולרקד ולעשות שכר לצורך המועד אפי' כיון מלאכתו דבצורך אכילה מותר לכיין מלאכתו במועד ואפי' יש לו לחם מותר לטחון לאפות פת חמה דפת חמה עדיף וה"ה בשכר אם החדש עדיף ובלבד שלא יהיה ערמה בדבר לעשות יותר בכוונה ואם הערים מותר לאכלו אבל אסור לטחון אם יש לו קמח דאין שבה בקמח שנטחן היום או מימים רבים (סז).

(ו) נ"ל דאפי' אם יש לו פת נקיה מותר לאפות פת קיבר אע"ג דבי"ט אסור בחוה"מ מותר ובלבד שצריך עכ"פ ג"כ קצת במועד ועושה בהרווחה ואם יוחזיר יוחזיר ובשעת הדחק כגון שלא יוכל לאפות תיכף לאחר המועד יש לסמוך להתיר לאפות ע"י שצריך קצת להערים ולעשות בכוונה יותר כיון שהערמה זו אינו ניכר כ"כ וכ"ש כשעושה פת אחד או לעבוקבען אחד גדול שאין בו אלא טורח אחד דנ"ל דמותר לכ"ע (ב).

(ז) אם אינו צריך לקצור או שאר מלאכות רק מעט לצורך המועד ואינו מוצא מי שיקצור או יטחון לו מעט מותר לקצור ולטחון הרבה דכ"ז הוא לצורך אותו מועט שצריך (ריטב"א נ"א ר"ב אקנל מרמב"ן).

כלל קט • הגווז (תקל"ח).

(א) אסור לגזוז צאנו בחוה"מ.

(ב) אסור לגלח במועד אע"ג דהוא צורך י"ט מ"מ אסרו חכמים כדי שיוגלח מעי"ט ולא יכנס למועד כשהוא מנוול ולכן אפי' אם גילח מעי"ט אסור לגלח דמי יודע אם גילח ומוזה הטעם אפי' היה אגוס או שהיה חולה ונתרפא ואפי' לא היה לו אומן מעי"ט מ"מ אסור לגלח משום דלא מוכח מילתא.

(ג) וכן אסור ליטול הצפרנים ואם נטלן מעי"ט מותר ליטלן בחוה"מ דהא יש מתירין לעולם וכן לצורך טבילה נוטלן כדרכן בחול.

(ד) מי שיש לו שחץ בראשו מותר לגלח השער אפי' בחער (ח"ר) (א).

הלכות חוה"מ כלל קט קי

(ה) היוצא מבית אסורים בין שהיה חבוש אצל נכרים או ישראל מותר לגלח דכיון שהיה בצער לא גילה וכן הבא מעבר לים דמפורסם הדבר ודוקא כשלא היה בשוב בעי"ט דאל"כ היה לו לגלח עי"ט כל אלו אפי' היה שהות בעי"ט לגלח רק שלא היה לו פנאי ביום מותרין ומ"מ לא יגלחו אלא בצנעה (נ"ע) דככולס כ' הטור והש"ע ולא היה לו פנאי משמע אף שהיה עדיין יום גדול וכנ"ל מודיקת הים כ' ולא היה שעות ביום וכ"כ הב"י בשם רי"י והלבוש העתיק ולא היה לו שעות ול"ע).

(ו) מותר לגלח לקטן במועד דכיון דאין עליו מצוה לגלח מעי"ט ל"ג עליו ומ"מ אם נראה כגדול לא יגלח בפרהסיא.

(ז) אבל שחל שביעי שלו בשבת ערב הרגל מותר לגלח במועד שהרי לא היה יכול לגלח בע"ש שעדיין היה חוץ ו'.

(ח) מי שהמיר ושב והמנהג שאין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה עד שיגלח מותר לגלח במועד.

(ט) כל אדם מותר ליטול שפה אפי' בפרהסיא וכן מותר לחוץ ולסרוק הראש במועד אעפ"י שמשיר השער ואין בזה משום גילוח.

כלל קי. המלבן והמנפץ והצובע והטווה וכו' והאורג וכו' הקושר והמתיר וכו' הצד והשוחט וכו':

(א) אין מכבסין במועד כדי שיכבס מעי"ט ולא יכנס למועד כשהוא מנוול אבל הבא ממדינת הים והיוצא מבית אסורים או שביה ולא היה לו שהות לכבס מעי"ט מותר ומיהו לא יכבסו אלא חלוק אחד וכן אשה שצריכה ללבוש לבנים ולא היה יכולה לכבס מעי"ט כגון שפרסה נדה בי"ט ומי שאין לו אלא חלוק א' ואם אינו מכבס ע"ג הנהר או יכבס בצנעה ואם מכבס בנהר מותר אע"ג דהוי פרהסיא כיון שמחכבס שם יפה (תקל"ד).

(ב) בגדי קטנים שמלפפין בהם מותר לכבס אפי' הרבה כיון שמשתיינין תמיד וצריך להם הרבה (סז) ומטפחת הידים וכן שנופֿטוך של חוטם כיון שמתלכלכים תמיד מדינא מותר לכבסן אפי' יש לו הרבה אך כיון שמנהגנו שאין מחליפין המטפחת רק מע"ש לע"ש אסור לכבסן.

(ג) כלי פשתן מדינא מותר לכבס דאין לנו הכיבוס כמו שהיו מכבסין בזמן הגמרא אך נהגו בו איסור ואסור להתיר ומוזה נתפשט שנותנין לנכרי לכבס כחונת א' אם מכבס חוץ לבית אע"ג דכל מה שאסור אסור גם ע"י נכרי מ"מ בזה מקילין (א"י בשם פרישה) (סז).

(ד) מותר למעך בגדי פשתן בידיים אחר הכבוס כדי ללכנן ולרכבן אם הוא לצורך המועד וכן מותר להחליקן בכלי כדרך אבל אסור לעשות קמטיה שקורין פֿאלטען או פאלבן דזה מעשה אומן (תקמ"ח).

(ה) המנפץ והצובע מה שאסור בי"ט אסור במועד (סז).

(ו) הטווה אסור בתה"מ אעפ"כ מותר לטוות לו ציצית לבגדיו ואפי' בלא שני אבל לא יטוה בגלגל (שקורין טפיננרחד) אלא בידיו או על ירכיו (תקמ"ה).

(ז) הצריך לתפור לצורך המועד כמבואר לקמן ואין לו חוט במה לתפור צ"ע אם מותר לטוות חוט לתפור בו (א).

(ח) כל צרכי אריגה הכל אסור ואפילו לארוג רשתות לצוד בהם אסור דאין זה בכלל מכשירי א"ג שאינו מכשיר המאכל כמו חגור וסכין אבל זה לא הוי אפי' מכשירין

וכיון שהוא מלאכת אומן אסור אבל מותר לארוג מצודות מערכות וכיוצא בו לצורך המועד שאין זה אלא מעשה הדיוט (תקמ"ח).

(ט) לגדל הפתילות נכון להכין מעי"ט ומ"מ כדיעבד מותר לגדל מצמר גפן דהוי מעשה הדיוט (עיין בא"ר ס"י תקמ"ח) ונ"ל דלכ"ע אסור לעשות נרות של חלב ופשיטא של שעווה דאיכא ג"כ מירוח וכמדומה שנוהגין היתר לצורך מועד.

(י) מטה שמסרגין אותה בחבלים אם היה בה חבלים רק שנתרפו מותר לכ"ע למחוח אותן. ולשום בה לכתחלה חבלים לסרג אותה יש אוסרין (ועיין ב"י וז"ר) ולכ"ע אסור לגדל לכתחלה חבלים לסרג בהם אעפ"י שהוא לצורך המועד (סז).

(יא) הקושר והמתיר לא נזכר מה דינו ונראה לי דמה שאינו לצורך המועד אסור לכ"ע.

(יב) החופר אסור במועד ומי שצריך בגד למועד מותר לתפור אותו מעשה הדיוט דהיינו שיעשה תפירות רחבות ותפירה א' למעלה ואחת למטה כשיני הכלב אבל מה שישנה לאחוז המחט בענין אחר ממה שדרכו לא מהני. ונ"ל דאם אין לו מי שיעשה לו בגד לצורך המועד בענין זה מותר לכ"ע ליתן שכר לפועל שאין לו כי אם לחם כדי שיהיו לו צרכי יום טוב בריוח (סז ועיין לעיל בנ"ל כלל ק"ז סי' ד').

(יג) אסור לתקן מלבושיו ומנעליו הקרועים אעפ"י שיתקעו יותר דלא מקרי דבר האבד בשביל מעט תוספת קלקול אבל אם יתקעו לגמרי יש מתירין (ט"ז) ומיהו על ידי שני מותר לתקן אפי' לא יתקעו לגמרי כמו בסימן הקודם (סז).

(יד) צידה אסור שלא לצורך המועד ולצורך המועד מותר ומ"מ מותר לצוד כל מה שיכול וכן מותר למלוח הכל ע"י הערמה דחמיד יאמר אולי יודמן לי דג יותר משובח מזה ואע"ג דבמליחה לא שייך זה שהרי כבר יש לפניו גם הזותר טוב מ"מ כיון דמליחת אוכלין גם בשבת אין בו מלאכה מדאורייתא (כדאיתא בהלכות שנת במלאכת מעבד) התירו בחה"מ ומותר לצוד בפרהסיא שניכר לכל שעושה לצורך המועד. ודוקא שאין אומנתו בכך אבל היה צייד לרבים עושה בצנעה (כדלעיל כלל ק"ז סי' ז') (תקל"ג).

(טו) לשחוט ולהפשיט מותר לצורך המועד.

(טז) למלוח העור ולעבדו אסור שאין זה צורך המועד וכן אסור למלוח אוכלין או לכבוש אוכלין אם לא ע"י הערמה (כמוטאר נסי' י"ד) וכן מותר לקנות פירות וירקות וכיוצא בו שלא יהיו בנמצא לקנות אחר המועד וכיון שמוותר לקנותם ואז אם לא ימלחם או יכבשם יפסדו מותר גם למלחן ולכבשן כיון דמקח וממכר וגם המליחה אינן מלאכה גמורה התירו (תקל"ג).

(יז) דין ממחק בעור וכשאר דברים אסור במועד (עיין בהלכות שנת) ומ"מ כל רפואה מותר במועד ונ"ל דה"ה למרח רטיה וכן כל עשיית רפואות אפילו דברים שהם מלאכה גמורה (תקל"ג) (ב).

(יח) המחתיך למדה אסור כמבואר במלאכת מחתך אם לא לצורך המועד או מותר (כן כ"ל).

כלל קיא. הכותב (סי' תקמ"ה).

(א) אסור לכתוב בחה"מ ואפי' להגיה אות א' בספר אסור ודוקא בכתב שכותבין בו ס"ח דהוי מעשה אומן ואפי' הוא צורך רבים אם אינו צורך להם במועד אבל אם אין להם ספר אחר לקרות בו בצבור מותר דהוי דבר האבד שהרי זה מצוה עוברת

הלכות חוה"מ כלל קיא קיב

(מס"כ ננין נהכ"ס נכלל ק"ז) ואפילו לכתוב לכתחלה ע"י סופרים הרבה או להשלים כשאין להם ספר אחר מותר.

(ב) כותב אדם תפילין ומוזות לעצמו אפי' להניחן לאחר המועד ואם אין לסופר מה יאכל מותר לכתוב ולמכור לאחרים עד שיהיו לו הוצאותיו בריוח לשמחת יום טוב. ולהניחן במועד במקום שמניחין תפילין מותר בכל ענין. ואינו אסור אלא הכתיבה דהוי מעשה אומן אבל העשייה מותר לעולם.

(ג) מותר לכתוב השכנותיו וציאותיו וכתבים שכותבים כשמלזים על משכנות דכ"ז הוא דבר האבד דאם לא יכתוב ישכחם ואם אינו דבר האבד אסור אא"כ הוא לצורך המועד דאז שרי לכתוב בכחב שלנו דהוי מעשה הדיוט.

(ד) אגרת שלום מאדם לחבירו יש אוסרין ונהגו להקל כיון דכתב שלנו הוא מעשה הדיוט. ונהגין לשנות קצת לכתוב שורה עליונה עקומה דאע"ג דכה"ג לא מקרי שינוי ולכן כל דבר שאסור לכתוב לא מהני זה מ"מ בזה כיון דכלא"ה יש מתירין נהגין להקל. (ה) אין כותבין שטר חוב במועד אם לא נתן לו עדיין המעות אבל כשנתן לו כבר המעות דיש לחוש שמא ימותו העדים ויבא להפסד וכן אם אינו מאמינו מלוה ללוה והלוה צריך למעות בחוה"מ אפי' שאינו לצורך המועד מותר אבל כשלוה לצורך אחר המועד אסור. ואם לא ימצא אחר המועד מעות ללוות מותר לכתוב דהוי דבר אבוד או שאין לו לסופר מה לאכול ה"ז כותב. ומותר לכתוב שטר מכירה כשמוכר במועד לצורך המועד אבל כשמוכר קודם למועד אסור לכתוב במועד דאף שיחזור בהן ליכא פסידא דיכול לקנות במקום אחר ואסור לכתוב שטרי אריסות וקבלנות שקיבל קודם המועד.

(ו) מי ששלחו לשאול ממנו שאלה ואין השליח רוצה להתעכב עד אחר המועד מותר לכתבה ולהעתיקה אם לא ימצא לאחר המועד וה"ה אם למד בעצמו דבר חידוש מותר לכתבו שלא ישכח וכן אם שמע דבר חידוש או ראה ספר מחודש ולא ימצא לאחר המועד מותר. ובלבד שלא יכתוב שום אות בכתיבת ס"ה רק דוקא בכתיבה שלנו כתב משיטא (זקירין אונסקיטרייט) (ט"ז ס"ט) אבל אם כבר כתובים אצלו רק שאינם מסודרים אצלו נ"ל דאסור לסדרם דהיינו לחזור ולכתבם אבל מותר לסדרם ובלבד שלא יחברם ולא יתפרם יחד (עיין נא"ר ו"ע).

(ז) כל דבר שמותר לכתוב מותר בלא שינוי ולעשות הקולמוס ודיו ואסור לתקן קונטרס לכתוב עליו אחר המועד (מ"ח ס"ט).

(ח) נ"ל דאם שלח שלוחו ליריד מותר למשלח לכתוב לו אגרת בענין סחורתו לכ"ע (כיוו נסי' ג') דכ"ז הוי דבר האבד.

כלל קיב. דין מוקח וממכר (סי' תקל"ט).

(א) כל סחורה אסורה אפי' כל שהוא מפני הטורח בין לקנות בין למכור מיהו אם נודמן לו ריוח מרובה במועד יכול למכור ולקנות בצנעה ויציא לשמחת יום טוב יותר ממה שהיה דעתו להוציא.

(ב) אם יש לו סחורה שאם לא ימכרנה עתה יפסיד מהקדן מותר למכרה ונ"ל דאפי' אם מסתפק שמא יבא לידי הפסד מן הקדן מותר (עיין לעיל כלל ק"ז סי' ה'). ובמקח וממכר לכ"ע מותר (וכ"כ תוסמת נהדיף דף י' ע"ב ד"ה ונדבר האבד) אבל אם לא יפסיד מהקדן אף שלא ירויח גם כן אסור דעבורי רווחא לא מקרי פסידא אם לא שהוא

הלכות חוה"מ כלל קיב

ריוח מרובה כדלעיל סימן א'. ומ"מ מי שדחוק במעות ועי"ז מקמץ להוציא לשמחת יו"ט ואלו היו לו מעות בריוח היה מוציא יותר מותר למכור כדי שיוציא יותר לשמחת יום טוב ואפי' בענין זה אינו מותר רק שתהיה החנות סגורה ופתוחה במקצת כשבא הקונה ליקח אבל בלא"ה אף זה אסור.

(ג) אם בא יריד בחוה"מ או אפי' יומא דשוקא שאינו שכיח כלל כגון אסיפת הוועד (שקריין Schadzka לוואואענקונעט) ואפשר דה"ה כשחל השבוע שלפני פסחם בחוה"מ וידוע דאז הם קונים הרבה חשוב כיומא דשוקא דלא שכיח וצ"ע. וכן כשבאו ספינות וסוחרים שאינם שכיחים תמיד או שמבקשים ללכת ומוכרים בזול או קונים ביוקר מותר לקנות ולמכור כדרכו וחשבינן הפסד ריוח כהפסד קרן אבל יום השוק הקבוע בכל שבוע אסור.

(ד) וכן מי שצריך לקנות יין בעת הבציר לצורך שתיית כל השנה ואם לא יקנה עתה לא ימצא כ"כ בזול מותר לקנות ולחקן החביות דאם לא תהיה החבית מתוקנת יפסיד היין ולכן מותר אע"ג דתיקון החביות היו מלאכה גמורה ומלאכה גמורה אסור משום עבורי רווחא אלא דכיון דמותר לקנות מותר ג"כ לחקן ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד אבל להרויח אסור לקנות אם לא שלא ימצא כלל לאחר המועד להרויח בו אבל כשימצא רק שיהיה יותר ביוקר ולא יוכל להרויח בו כ"כ נ"ל דאסור (וכוונתו מדוקדק לשון רמ"א נהג"ס וע"ש צנ"י ועיין בכללים סי' ו') (א).

(ה) אין לוקחין בתים עבדים ובהמה ואבנים אלא לצורך המועד או לצורך המוכר שאין לו מה יאכל או לצורך השכיר או הסוחר שמוליך הדברים הנקנים שאין לו מה יאכל. (ו) ודוקא אלו שיש פרסום בקנייתן לכן אסורים מדינא אבל שאר כלים כשלא ימצא לקנות לאחר המועד מותר אבל אם יכול לקנותו לאחר המועד מדינא אין נכון לקנותם מ"מ נהגו לקנותם בצנעה ואין למחות בידם שיש להם על מי שישמכו (עיין סס"י תקל"ט נמ"א ס"ק ט"ו).

(ז) מוכרי פירות או ירק וכל דבר שאינו מתקיים מוכרים כדרכן בפרהסיא שהכל יודעין שהוא לצורך המועד ומוכרי חבלין אע"פ שהוא דבר המתקיים לא בעי צנעא דהכל יודעין שהוא לצורך המועד וכיון דמותר לפתוח החנות לצורך ישראל כשבא נכרי לקנות ג"כ מותר למכור לו.

(ח) מותר לקנות הכל מן הנכרי דהוי כמציל מידם (מ"א ס"ק ט"ו) וכן נכרי שפרע לישראל בסחורה וכיוצא בו מותר לקבל ממנו ופשיטא דמותר לחבוע אותו בדין ועכשיו כיון שאנו רואין החובות מתקלקלים נהגין לחבוע אף לישראל בדין כמועד דחשבינן לדבר האבד.

(ט) בימי הפסח שנמצא דגים על שפת המים אסור לאספם כדי לייבשם או למלחם אא"כ יהיו ראויים לאכול מהם במועד (ועיין לעיל נמלכת לידה).

(י) להלוות לנכרי בריבית לאותם שרגילים ללוות ממנו מותר דהוי דבר האבד שאם לא ילוה ירגיל עצמו ללוות אצל אחר ואם אינו רגיל צריך ליקח הריבית של שבוע הראשון ויוציאו בשמחת י"ט. ונ"ל דה"ה דמותר למכור סחורה לאותן שרגילים ליקח אצלו אבל לאותן שאינן רגילים לא מהני מה שיוציא הריוח ליום טוב כדלעיל. ומותר ליקח ערכות במועד על הלואה שיעשה אחר המועד (ב).

(יא) חילוף מטבעות אסור.

הלכות חוה"מ כלל קיג קיד

כלל קיג. דין בנין וסתירה (סי' תק"ע).

(א) בנין אפילו כ"ש אסור ומ"מ מותר ליטול גבשושית שבבית וכן מותר לתקן סדקים שבנג ובלבד שלא יתקן בכלי אומנות רק בידיו.

(ב) ציר הרלת והמנעול וכיוצא בו שהוא דבר האבד שאם ישאר ביתו פתוח יגנבו מותר לתקן כדרכו בלא שינוי ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד וכן כותל חצר הסמוך לרה"ר שנפל בונהו כדרכו ואם היה נוטה ליפול סותרו מפני הסכנה ובונהו כדרכו דלא"כ מימנע ולא סתיר ולכן במקום שאין סכנה אסור לסתור ולבנותו אפי' איכא חשש גנבי וכותל חצר שבינו לחבירו בונה מעשה הדייט.

(ג) מותר לכנות אבוס לכהמה ואצטבא לישוב או לישן עליה ובלבד שיעשה מעשה הדייט ולא מעשה אומן דאע"ג דהוא לצורך המועד כיון שאינו צורך אוכל נפש אסור מעשה אומן.

(ד) תנור וכירים וכן קדרות ואלפסין שאפשר לאפות בו במועד מותר לעשות כדרכו והוי צורך אוכל נפש ואם לאו אסור וכן מותר לחדד הסכין ואם נשבר במועד מותר לעשות אחרת בלא שינוי דכ"ז הוי לצורך א"ג ואפי' אם אפשר להשאיל מחבירו.

(ה) אם הומן הוא קור מותר להעמיד תנור בית החורף להסיק הבית ונ"ל דה"ה אם נשבר החלון בענין שאם לא יסתום אותו ישב בקור מותר לתקנו.
(ו) מנקרים את הרחיים.

כלל קיד. דין הוצאה בחוה"מ ודברים שאסור משום טורה (סי' תקל"ה).

(א) אע"ג דהוצאה מותר אפי' בי"ט מ"מ אפי' בחוה"מ אסרו דברים שיש בו טורה גדול ואפי' במקום דמותר להוציא אפי' בשבת ולכן אין מפנין מחצר לחצר דרך רה"ר אפי' מכעורה לנאה אבל אם יש פתח בין כ' החצרות מותר לפנות אבל מבית לבית באותו חצר מותר וכן אפי' דרך מבוי מבית לבית הסמוך לו יש מתירין ואם מתירא מחמת גנבים ושאר פסידא הבל מותר ואפי' מעיר לעיר בדבר האבד מותר אבל בדבר שאינו אבוד אסור להסיע אפי' ממונו (סי' תקל"ח).

(ב) אם הוא דר בחצר אחר מותר לפנות לחצר שלו אפי' מנאה לכעורה ששמחה לאדם לדור בשלו. ודוקא לחצר שלו אבל משום שאר הנאה כגון שהיה דר עם חבירו בשכינות ורוצה לדור בבית מיוחד אעפ"י שנוח לאדם מ"מ אסור ומ"מ אם היה דר בין הנכרים או ענין אחר הנדמה לזה יש להתיר עפ"י ראות עיני הטורה (תקל"ה).

(ג) שולה פשחנו מן המשרה וכל כיוצא בזה מדבר האבד ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד. ומותר להכניס פירות מפני הגנבים אם אינם במקום המשתמר ומיהו יעשה בצנעה כגון שיכניס בלילה ואם הוא דבר שיש בו פרסום בלילה יותר מביום כגון שצריך להכניסו באבוקות ובקולות יכניסם ביום ואם א"א לעשות כ"א בפרהסיא הבל שרי בדבר האבוד (סי' תקל"ח).

(ד) מי שיש לו סחורה שאם לא ירפכנה ממטה למעלה תתקלקל מותר להפכה בחוה"מ. היו לו פירות שטוחין בשדה ליבש וירא מהמטר מותר לחפותם בקש אפילו חיפוי עב (סז).

(ה) הזבל שבחצר אסור להוציא אלא יסלקנו לצדדים ואם נתרבה עד שנעשה החצר כרפת מותר להוציא לאשפה (סז).

הלכות חהו"מ כלל קיד קטו קטז קיז

(ו) מביאין מבית האומן כלים שהם לצורך המועד אבל מה שאינו לצורך המועד אסור שיחשדוהו שנתן לתקנו במועד ואפי' מאומן נכרי אסור. ואם אין לאומן מה יאכל וצריך ליתן לו שכרו אם אינו מאמינו מניחין בבית הסמוך לו ואם חושש שמא יגנבו מפנן לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו אלא בצנעה (סי' תקל"ז).

כלל קטז. דין מלאכה ע"י נכרי ודין לשכור פועלים (סי' תקמ"ג).

(א) כל דבר שאסור לעשותו אסור לומר לנכרי לעשותו אבל מותר ליתן לנכרי מלאכה בקבלנות או בשכיר יום שיעשנה אחר המועד ובלבד שלא ימנה וישקול וימדוד בדרך שעושה בחול ואף אם יעשה הנכרי אח"כ המלאכה במועד א"צ למחות לו הואיל והתנה עמו בהדיא שיעשנה אחר המועד ומותר ליתן בגדים לכובס נכרי ובלבד שלא ימנה (סז).

(ב) ודוקא מלאכת תלוש אבל מלאכת מחובר אפי' אם הנכרי קבל המלאכה מעי"ט אסור להניחו לעשותם במועד אפי' חוץ לתחום דחיישינן שמא יבואו יהודים ממקום אחר אבל נכרי שהיה אריסו ונטל חלק מהתבואה כאריס מותר לעשות בשדה ואפילו אם יש לישראל עבדים נכרים והם אוכלים אצלו ומסייעין לאריס זה שרי כיון שאין הישראל נותן להם שכר על כך. ומלאכת תלוש שנתן לנכרי מעי"ט א"צ למחות אם הוא בביתו של נכרי (סז).

(ג) לצורך מצוה הצריך בחול המועד מותר לומר לנכרי לעשותו במועד (עיין מ"א ר"ט סימן תקמ"ג).

(ד) מותר לשכור פועלים ואפי' יהודים שיעשו מלאכתו אחר המועד (סז).

כלל קטז. דין צרכי בהמה (סי' תקל"ז).

(א) הצריך לרכוב במועד אפי' לטייל ולא יוכל לילך ברגליו יכול לעשות כל צרכי הרכיבה וליטול צפרני הסוס ולשום ברזל ברגליו ובלבד שלא יכוין מלאכתו במועד אבל מא"י לח"ל אסור לתקן צרכי רכיבה אם אינו לצורך כלל אע"פ שמותר לרכוב אפי' מעיר לעיר אבל אסור לתקן צרכי רכיבה ומותר לסרוק הסוס במגרדת של ברזל וכיוצא בו לפותחו ומקזין לו דם וכל רפואה אפי' יש בה מלאכה אבל אין מרביעין בהמה במועד מפני שאינו צורך המועד ולא דבר האבד.

(ב) אין מושיבין תרנגולות על הביצים לגדל אפרוחים ואם הושיבם קודם המועד וברחו מעליהם יכול להחזירם אם הוא בחוך הג' ימים לבריחה דאז מהני החזרה וגם אין טורח כ"כ להחזירם אבל לאחר ג' ימים אסור אפי' יפסדו הביצים דיש טורח גדול בחזרה וגם לא מהני עוד החזרה. ודוקא אותה תרנגולת מותר אבל להושיב אחרת אפי' מתה ראשונה לעולם אסור (סי' תקל"ז).

כלל קיז. דין אירוסין ונשואין בחוה"מ (סי' תקמ"ז).

(א) אין נושאים נשים במועד לא בחולות ולא אלמנות ואפי' בלא סעודה אסור שנאמר ושמחת בחגך ולא באשתך דאין מערבין שמחה בשמחה אבל מותר לארס דהיינו אפי' לקדש ובלבד שלא יעשה סעודה בבית ארוסתו אבל שלא בבית ארוסתו מותר לעשות ריקודין ומחולות עם מרעיו וכן אפי' בבית ארוסתו שלא בשעת אירוסין מותר. וכתיבת תנאים שלנו אליה רבה מתיר לעשות סעודה (ללא כע"ז). ומותר להחזיר

הלכות חוה"מ כלל קיו קוח

גרושתו מהנשואין דאין שמחה כ"כ. ומדינא מותר לישא ערב הרגל אפי' סמוך לחשיכה
ובלכר שלא יעשה הסעודה בלילה ראשונה דעיקר השמחה הוא חד יומא ומתחיל ביום
וגומר בלילה אבל למחר מותר לעשות סעודה אך במדינתנו אין נוהגין כלל לישא ערב
הרגל אם לא בשעת הדחק (א"י) ומותר לעשות סעודת מילה ופדה"ב ברגל ולא
חשיבא שמחה כ"כ.

(ב) אע"ג דאין מערבין שמחה בשמחה דוקא באדם אחד אבל מותר לב' בני
אדם לפיכך מותר לעשות חופת יתום ויתומה או עני עם שמחה נשואי בניו ביום א' אך
לא ב' אהיות (ט"ז).

(ג) כל דין אבילות בחוה"מ מבואר בחכמת אדם (כלל קס"ט ק"ע קע"א).

הלכות ראש חודש

כלל קוח. דין ר"ח ודין קידוש לבנה ודין הלל והפטרות:

(א) ר"ח מותר בעשיית מלאכה ונשים נוהגות שלא לעשות מלאכה ומנהג הגון
הוא ולכן אין להקל להם (תי"ז).

(ב) ר"ח אסור בתענית להרמב"ם מה"ח דאקרי מועד ולשאר פוסקים מדרבנן
ולכ"ע אף שאינו אוכל פת אלא פירות וכיוצא בו יצא (ואם קבל עליו להתענות כך וכן
ימים ופגע בו ר"ח עיין בש"ע סי' תי"ח) והמתענה תענית חלום בר"ח ניסן או בר"ח אב א"צ
ליחב תענית לתעניתו כיון די"א דמצוה להתענות בהם שהם תענית צדיקי' ומצוה להרבות
בסעודה ר"ח ואם חל בשבת יעשה חבשיל אחד יותר משאר שבתות (א"י בש"ע).
מזכירין יעלה ויבא בבהמ"ז ואם לא הזכיר אם סיים ברכת בונה ולא התחיל עדיין הטוב
והמטיב אע"פ שאמר כבר בא"י מסיים אמ"ה אשר נתן ר"ח לזכרון לעמו ישראל ואם
כבר אמר הטוב א"צ לחזור כיון דאין חוב לאכול פת דוקא.

(ג) היה אוכל בער"ח ולאחר שהתחיל לאכול התפללו הצבור מעריב אזלינן בתר
התחלת הסעודה ואינו מזכיר של ר"ח (דמוס למ"כ נס"י רס"ג סעיף ט"ז ובמ"א ס"ז) אבל
אם התחיל אחר שהתפללו הצבור אע"פ שהוא לא התפלל ערבית מזכיר של ר"ח דהויחיד
נגרר אחר הצבור (בדליתא נס"י רס"ג ובס"י תקנ"א סעיף ט' ובמ"א ס"ז ס"ק כ"ז יש ט"ס ול"ל
נמ"ר סי' קי"ז וכ"ה להדיא נס"י תי"ט נמ"א ובס"י רל"א ובש"ע ס"ס קכ"ג אך כ"ע שהרי כ' המ"א
נס"י ל' ס"ק ז' דנמלתא דרבנן אינו נגרר אחר הלצה) ואם לא התפלל מנחה עדיין אינו
מזכיר כיון שעתידי להתפלל מנחה של חול (תי"ט נמ"א).

(ד) חל ר"ח באחד בשבת אם לא אכל גם בלילה מזכיר רק של שבת ולא של
ר"ח דאזלינן בתר התחלת הסעודה ואם אכל גם בלילה כיון דצריך להזכיר של ר"ח ואם
זכיר גם של שבת הוי תרתי דסתרי ולכן מזכיר רק של ר"ח אבל כשחל חנוכה ביום א'
אפילו אכל גם בלילה מזכיר של שבת או של ר"ח דאין חיוב הזכרה של חנוכה כחיוב
של ראש חודש (ס"ז).

(ה) היה אוכל בר"ח מבע"י וכבר התפלל מעריב במוצאי ר"ח אינו מזכיר של ר"ח וה"ה
בשבת דהוי תרתי דסתרי ואם הוא לא התפלל אע"פ שהצבור התפללו מזכיר של ר"ח
ודוקא שהתחיל לאכול קודם שהתחילו הצבור להתפלל מעריב אבל אם התחיל לאכול אחר
שהתפללו הצבור מעריב אם כבר התפלל מנחה אינו מזכיר של ר"ח דנגרר אחר הצבור